

VERGİ ALGISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: KIRKLARELİ İLİNDE YAŞAYAN İNSANLARIN VERGİ ALGISI

Adil AKINCI

Öğretim Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, adil.akinci@klu.edu.tr

Oğuz BAŞOL

Öğretim Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu, oguzbasol@klu.edu.tr

ÖZET: Bireylerin vergi ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmesinde, vergiye karşı olan tutum ve davranışlarının önemli bir yeri vardır. Bu çalışma Kırklareli ilinde yaşayan bireylerin vergi algısını, vergi bilincini, vergiye karşı tutumlarını belirlemeyi ve vergi bilincini arttırmak için hangi adımların atılması gerektiğini açıklamaya çalışmaktadır. 396 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen anket sonucunda; kadın ve erkekler için vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma seviyeleri arasında bir fark bulunmadığı; evli bireylerin vergi algısının, bekâr bireylerin vergi algısından daha yüksek olduğu (Mann-Whitney U test değeri: 16800,500; p: 0,019); devlet kurumlarında çalışan bireylerin vergi bilincinin, özel kurumlarda çalışan bireylerin vergi bilincinden daha yüksek olduğu (Mann-Whitney U test değeri: 13650,000; p: 0,030); eğitim durumunun vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri üzerinde fark yaratmadığı ve farklı vergi diliminde olan katılımcıların vergi bilinci artırma değişkenine yükledikleri anlamın farklı olduğu (Kruskal Wallis test değeri: 11,032; p: 0,004) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Vergi algısı, Vergi bilinci, Vergi yüksekliği, Vergi adaleti, Vergi tutumu

A FIELD STUDY ON TAX PERCEPTION: THE TAX PERCEPTION OF THE PEOPLE LIVING IN KIRKLARELI CITY

ABSTRACT: The individuals' attitude and behaviors towards tax have an important place while they fulfill their responsibilities related with tax. This research has tried to determine the tax perception, tax consciousness, and tax attitude of the individuals living in Kırklareli city and to explain which steps may set forth to improve the tax consciousness. As a result of this research made with 396 participants; it is determined that there has not been a difference in the tax perception, tax consciousness, tax attitude and the levels to improve the tax consciousness for male and female; the tax perception of married individuals is higher than the tax perception of single ones (Mann-Whitney U test value: 16800,500; p: 0,019); the tax consciousness of the individuals working in public sectors is higher than the tax consciousness of the individuals working in private sectors (Mann-Whitney U test value: 13650,000; p: 0,030); the education status has not made any difference on the tax perception, tax consciousness, attitude towards tax and the variables of improving tax consciousness, and also, the meaning of the variable for improving tax consciousness is different for the participants in different tax brackets (Kruskal Wallis test value: 11,032; p: 0,004).

Keywords: Tax perception, Tax consciousness, Tax Highness, Tax Equity, Tax Attitude

Jel Classification: H210, H260

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze devletlerin üstlenmiş oldukları görev ve sorumluluklar değişmiş ve buna bağlı olarak yaptıkları harcama düzeyleri de değişerek artış göstermiştir. Hızla artan toplumun ortak ihtiyaçları, devlet tarafından kamu harcamaları aracılığı ile karşılanmaktadır. Devletin, toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı kamu harcamalarının temel kaynağını oluşturan en önemli kamu geliri vergilerdir. Devletlerin yüklenmiş oldukları görevlerin artması, bireylerin üzerine düşen vergi yükünde ciddi bir artış meydana getirmekle birlikte, vergilemenin beyana dayalı olarak gerçekleştirildiği vergi sistemlerinde vergi yükümlülüğünün bireyler tarafından doğru bir şekilde yerine getirilmesi çok önemli hale gelmektedir.

Vergi, bireylerin gelirlerinde, servetlerinde ve harcamalarında azalmalara sebep olmakta ve aynı zamanda tasarruf yapabilme potansiyellerini azaltmaktadır. Bu faktörler göz önüne alındığında, bireylerin vergi algılaması, vergi ahlakı, vergi kültürü, vergi hakkındaki kanaati ve sahip olduğu bilinç hukuki açıdan zora dayalı bir ödeme olan vergi karşısında takınacağı tutum ve davranışları belirlemektedir. Bireylerin tutum ve davranışları, vergiye uyum sağlayabileceği gibi vergiye uyumsuzluk şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle, bireylerin vergi karşısında tutum ve davranışlarını belirleyen faktörler üzerinde durulacak, sonrasında da Kırklareli ilinde yaşayan vatandaşların vergi tutum ve davranışlarını belirleyen faktörlere karşı bakış açıları yapılan anket çalışmasıyla ortaya çıkarılarak sonuçları analiz edilecektir.

2. BİREYLERİN VERGİYE KARŞI TUTUM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Bu bölümde bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını belirleyen vergi uyumu, vergi ahlakı, vergi bilinci ve vergi algısı konuları üzerinde durulacaktır.

2.1. Vergi Uyumu

Vergi uyumu kavramı, bireylerin beyannamenin verildiği zamanda yürürlükte olan vergi yasaları, yönetmelikler ve yargı kararlarına uygun olarak vergi yükümlülüğünün beyannamede tam olarak belirtilmesi ve beyannamenin zamanında vergi idaresine verilmesidir (Tuncer, 2002, s. 109).

Vergi uyumu konusundaki araştırmalarda iki temel yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Vergi uyumu konusunda ilk yaklaşım Allingham ve Sandmo (1972) tarafından yapılan çalışma ile başlamıştır. Ekonomik yaklaşım olarak da adlandırılan bu çalışmada vergi uyumunu etkileyen ekonomik faktörler ele alınmıştır (Bazart ve Bonein, 2014, s. 84; Aktan, 2006, s. 126). İkinci temel yaklaşım ise, sosyo-psikolojik yaklaşım olarak adlandırılan, vergi uyumunu psikolojik ahlaki faktörler çerçevesinden ele alan görüştür (Aktan, 2006, s. 130).

Vergi uyumu konusunda mevcut sorunlara çözüm bulmak için sorunların bilinmesi yani vergi uyumunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi gerekir. Bireylerin vergi uyumunu belirleyen, bir diğer ifade ile bireylerin vergi kaçırma şeklinde vergi uyumsuzluğu sergilemelerine neden olan faktörler; bireylerin eğitim düzeyi, gelir seviyesi, ülkedeki gelir dağılımı adaleti, bireylerin yaşları, cinsiyetleri, devlete duyulan bağlılık, kamu harcamalarındaki savurganlık, vergi adaleti, vergi oranları ve vergi idaresinin etkinliği vardır. Bu faktörler bireylerin vergi uyumunu ve dolayısıyla kamu harcamalarının temel finansman kaynağı olan vergi gelirlerini doğrudan etkilemektedir (Aygün, 2012, s. 89).

2.2. Vergi Ahlakı

İlk vergi ahlakı araştırmaları 1960'lar boyunca "Köln Vergi Psikolojisi Okulu" (Cologne of School of Tax Psychology) tarafından yürütülürken, araştırmacılar tarafından vergi ahlakı kavramı çoğunlukla ihmal edilmiştir (Alm ve Torgler, 2004, s. 5).

Genel olarak vergiye karşı içsel bir motivasyon şeklinde tanımlanan vergi ahlakı, vergiye ilişkin görev ve sorumlulukların zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Schmölders, 1976, s. 111; Torgler, 2005, s. 526). İçsel motivasyon, dışarıdan herhangi bir zorlama ve baskı unsuru olmaksızın vergiyi gönüllü olarak ödemeyi işaret etmektedir (Turhan, 1993, s. 199).

Vergi ahlakı, vergi kaçırmanın aksine bireylerin davranışlarını değil tutumlarını ölçmekte olup, vergi kaçakçılığı ya da kayıt dışı ekonomi gibi bir sonuç değildir. Vergi ahlakı, vergi ödemeye yönelik ahlaki bir zorunluluk ya da vergi ödeyerek topluma katkıda bulunma inancı olarak da düşünülebilir (Torgler, 2004, s. 239). Bir başka ifade ile vergi ahlakı, vergi kaçakçılığı ve vergi cezaları karşısında takınılan tavır olarak tanımlanmaktadır (Turhan, 1993, s. 199).

Türkiye'de vergi ahlakı düzeyinin yetersizliği vergileme sürecinde yaşanan sorunların en önemli nedenlerindedir. Bu sorunların doğru tespit edilmesi ve kalıcı çözümlerin bulunabilmesi için toplumda vergi ahlakının yerleştirilmesi ve bilinçli mükelleflerin yetiştirilmesi önem arz etmektedir (İzgi ve Saruç, 2011, s. 135).

2.3. Vergi Bilinci

Vergi bilinci, kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi bakımından vergi gelirlerinin kamu için olan önemini kavramış toplum bireylerinin, vergi ile ilgili ödevlerini yerine getirmedeki istekliliklerinin düzeyidir. Vergi bilincinin yüksek olduğu toplumlarda bireyler ödedikleri vergilerin kendilerine ne şekilde döneceğini yani bireyler ödedikleri vergilerin kamu tarafından nerelere harcandığını bilirler ve bunun neticesinde üzerlerine düşen vergi ile ilgili yükümlülüklerini kendilerinden beklenildiği gibi ve içlerinden gelerek yerine getirirler (Organ ve Yegen, 2013, s. 243).

Ülkemizde modern vergi yaklaşımına paralel olarak beyana dayalı vergileme söz konusudur. Beyana dayalı vergileme, vergi ile ilgili temel yükümlülüklerin bizzat vergi mükellefi tarafından yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Bireylerin bu yükümlülüklerini bir zorunluluktan ziyade gönüllü olarak yerine getirmeleri kamu hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi ve sistemin işleyişi adına büyük önem taşımaktadır (Ömürbek, Çiçek ve Çiçek, 2007, s. 103-104).

Günümüzde vergiler, ülkelerin bütçelerinde önemli bir ağırlığa sahip olan ve vazgeçilmez gelir kaynaklarıdır. Tablo 1'den görüleceği üzere, Türkiye'de vergi gelirleri, genel bütçe gelirleri içerisinde önemli bir paya sahiptir.

Tablo 1: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Genel Bütçe İçerisindeki Payı

Yıllar	Genel Bütçe Gelirleri (TL)	Yüzde	Vergi Gelirleri (TL)	Yüzde
2007	203.349.268.000	100	171.098.466.000	84
2008	225.496.339.000	100	189.980.827.000	84
2009	232.930.317.000	100	196.313.308.000	84
2010	271.957.407.000	100	235.714.637.000	87
2011	319.512.928.000	100	284.490.017.000	89
2012	362.654.794.000	100	317.218.619.000	87
2013	420.194.883.507	100	367.473.551.231	87

Kaynak: www.gib.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2014)

Sürekli bir artış içinde olan kamu harcamalarını finanse etmek ülkeler için her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Harcamalardaki bu artışı, vergilerle finanse etmek her zaman mümkün olmamakta ve devletler bu artışı iç ya da dış borçlanma yoluyla kapatmak zorunda kalmaktadır. Vergi bilincinin önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Vergi bilinci gelişmemiş toplumlarda, bireyler vergiye karşı olumsuz davranış gösterecekler, vergi yükümlülüklerini doğru biçimde yerine getirmeyerek vergi kayıp ve kaçaklarına neden olacaklardır. Dolayısıyla kamu harcamalarının finanse edilebilmesi için, bu vergi kayıp ve kaçakları kadar ekstra borçlanma yoluna gidilecek, bu durumda ekstra bir toplumsal maliyet doğuracaktır (Buyrukoğlu ve Erasa, 2012, s. 121).

2.4. Vergi Algısı

Algı kavramı, kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2014). İnsanlar, yaşanan olaylardan doğan algılarına ve bu algılarına bağlı olarak oluşan tutumlarına göre davranışlar sergilemektedir. Dolayısıyla davranışlar, algılara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bir olay veya konunun nasıl algılandığı o olay veya konuda kişinin ne tür bir davranış sergileyeceği açısından önemli olmaktadır.

Vergi algısı ise, bireylerin iç ve dış uyarıcıların etkisiyle vergiye ilişkin zihninde oluşturduğu yargı veya vergi olgusu hakkında bireylerin zihinlerinde şekillenen anlam veya oluşan fikirler şeklinde tanımlanmaktadır (Sağlam, 2013, s. 319).

Bireylerin vergi hususundaki algılamaları; genel olarak devlete ve hükümet politikalarına bakışından, bireylerin vergi olgusunu nasıl algıladığına, toplanan vergilerin hükümetler tarafından nasıl kullanıldığına, vergi suç ve cezaları ile vergi denetimine ilişkin değerlendirmelerine, çevrelerindeki diğer bireylere, daha özelden ödedikleri vergiler nedeniyle hissettikleri vergi yüklerine kadar pek çok konuya bağlıdır. Ayrıca bireylerin yukarıda bahsettiğimiz hususlardaki algıları, sahip oldukları sosyo-demografik (yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim vb.) özelliklerine göre de farklılaşabilmektedir.

Çeşitli ülkelerdeki vergiye bakış açısı, bu ülkelerdeki vergi terminolojisindeki adlandırmalarda da kendini göstermektedir. Fransızlar, İsveçliler ve Belçikalılara kadar tüm Latin ulusları resmi makamlara, özellikle de vergi daireleri ve memurlarına şüphe ile yaklaşmaktadırlar. Vergiye verdikleri adlar bu doğrultuda “rahatsız edici, yük” anlamına gelen Fransızca: “*impôt*”; İtalyanca: “*imposto*”; İspanyolca da ise “*impuesto*” kelimeleridir. Anglo-Sakson ve İskandinav kökenli uluslar ise, sağlam bir devlet bilinci ve buna bağlı vergi disiplinine sahiptirler. Vergiyi ödev, aidat ve yardım olarak algıladıklarını İngilizce: “*tax, duty*”; Almanca: “*abgabe, steuer*”; İsveççe: “*skat*” kelimelerinin anlamları ile göstermektedirler (Schmölders, 1976, s. 112-113).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırma, Kırklareli ilinde yaşayan bireylerin; vergi algısını, vergi bilincini, vergiye karşı tutumlarını belirlemeyi hedeflemektedir. Araştırmanın diğer bir amacı ise vergi bilincinin oluşması için atılacak adımların belirlenmesidir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın yapıldığı Kırklareli ilinde 2013 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre 340.559 kişi yaşamaktadır (TÜİK). Yapılan analiz sonucunda (%5 örneklem büyüklüğü güvenilirliği ile) 384 kişilik bir örneklemin ana kütleyi temsil ettiği belirlenmiştir (<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>). Katılımcıların bazı soruları eksik yanıtlayabileceği düşünülmüş ve anket sayısı %10 artırılmasına karar verilmiş ve böylece 424 kişiyle anket yapılması sonucuna ulaşılmıştır.

Örneklem il merkezi, ilçe ve beldelerin nüfus içindeki oranına uygun olarak bölünmüştür. Örneğin; Lüleburgaz ilçesine kayıtlı 138.827 kişi bulunmaktadır, buna göre Kırklareli ilindeki nüfusun %40’ı Lüleburgaz’da yaşamaktadır ve bu nedenle örneklemin %40’ının da bu ilçeden seçilmesine karar verilmiş, şehir, ilçe ve belde merkezinde daha önceden eğitilen anketörler vasıtasıyla anketler uygulanmıştır. Anketörler 10-11 Mayıs 2014 tarihlerinde şehir (Kırklareli - İstasyon Caddesi), ilçe (Örneğin, Lüleburgaz – Kongre Meydanı) ve belde merkezlerinde (Örneğin, Alpullu – Belediye Meydanı) hazır bulunmuşlar ve saat 10.00 – 16.00 arasında rassal örnekleme tekniği ile anketler hakkında bilgi vererek gönüllülük esasına göre katılımcıların anketi tamamlamasını sağlamışlardır.

Anket formu 5 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik unsurları sorgulanmakla birlikte (cinsiyet, medeni durum, çalışılan kurumu, eğitim durumu, yaş, çalışma yılı, aylık gelir ve ideal vergi oranı) ideal vergi oranını sorgulayan bir soru bulunmaktadır. İkinci bölümde katılımcıların vergi algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bölümde 11 önerme vardır ve bu önermeler Sağlam'ın (2013, s. 321) araştırmasından alınmıştır. Üçüncü bölüm katılımcıların vergi bilincini ölçmeye yöneliktir. Bu bölümde katılımcılara yöneltilen 18 önerme vardır. Bu önermeler de Sağlam'ın (2013, s. 321) araştırmasından alınmıştır. Dördüncü bölüm katılımcıların vergiye karşı tutumlarını ölçmeyi amaçlamıştır. Bu bölümde 16 önerme vardır ve bu bölümdeki önermeler Ömürbek vd. (2007, s. 113) çalışmasından alınmıştır. Son bölüm ise vergi bilincinin oluşması ve artırılmasını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde 10 önerme vardır ve önermeler Ömürbek vd. (2007, s. 115) çalışmasından alınmıştır. Geliştirilen ölçeklerin çalışmada kullanılabilmesi için Sağlam'dan ve Ömürbek ve arkadaşlarından gerekli izinler alınmıştır. İki, üç, dört ve beşinci bölümlerde ileri sürülen önermeler 5'li likert tipi değerlendirme ile ölçülmüştür (1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kararsızım, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum). Analizlerin çözümlenmesinde SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır.

Araştırma, Kırklareli ilinde yaşayan bireylerin; vergiyi algısını, vergi bilincini, vergiye karşı tutumlarını belirlemeyi hedeflemekle birlikte vergi bilincinin oluşması için atılacak adımların belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda faktörler;

- *Vergi algısı* değişkeninin içerisinde “vergi bir vatandaşlık görevidir”, “vergi kamu hizmetlerinin karşılığıdır” gibi önermeler vardır. Burada bireyin vergi konusundaki algı düzeyi değerlendirilmektedir. Bu bölümde alınan puan arttıkça bireyin vergiyi daha pozitif algıladığı sonucuna ulaşılmaktadır.
- *Vergi bilinci* değişkeni içerisinde “vergi bilinci eğitimle sağlanır”, “bireyin kültür seviyesi arttıkça vergi bilinci de artar” gibi önermeler vardır. Bu değişken ile katılımcıların vergi bilinci ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu alandaki puan arttıkça bireyin vergi bilincinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.
- *Vergiye karşı tutum* değişkeni içerisinde “vergi kutsal bir vatandaşlık görevidir”, “ülkemizde adil bir vergileme sistemi bulunmaktadır” gibi önermeler bulunmaktadır. Burada bireyin vergiye karşı tutumu ölçülmektedir ve bu alanda katılımcının aldığı puan arttıkça, vergiye karşı olan tutumunun daha pozitif olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.
- *Vergi bilinci artırma* değişkeni içerisinde ise “vergi bilincinin artırılması için daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi sağlanmalıdır” ve “vergi bilincinin artırılması için reklam kampanyaları geliştirilmelidir” gibi önermeler vardır. Bu değişken ile vergi bilincinin artırılması için atılması gereken adımların neler olduğu sorgulanmıştır. Bireyin bu alanda aldığı puan arttıkça vergi bilincinin artırılması gerektiğine olan inancı da artmaktadır. Ayrıca bu değişken vergi bilinci artırma enstrümanlarından hangilerinin daha etkin olarak kullanılabileceği konusunda bilgiler sağlamaktadır.

Tablo 2: Değişkenlere İlişkin Bilgiler

Değişken	Madde Sayısı	İçsel Tutarlık (Cronbach Alpha)	Kolmogorov - Smirnov Z Değeri	p değeri
Vergi Algısı	11	0,841	2,099	0,000
Vergi Bilinci	18	0,897	1,385	0,040
Vergiye Karşı Tutum	16	0,821	1,839	0,000
Vergi Bilinci Arttırma	10	0,877	1,998	0,000

Tablo 2, değişkenlere ilişkin bilgiler sunmaktadır. Buna göre tüm faktörlerin içsel tutarlık oranı yüksektir (Bayram, 2012, s. 128). Ayrıca değişkenlerin normal dağılımını test etmek için Kolmogorov – Smirnov testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar faktörlerin normal dağılmadığını göstermiştir. Buna göre değişkenlerle ilgili analizlerde Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testi gibi parametrik olmayan analiz yöntemleri tercih edilecektir.

5. KISITLAR

Çalışma yalnızca Kırklareli ilinde yaşayan ve TÜİK verilerine göre il, ilçe ve belde nüfusuna kayıtlı bireyler üzerinden hesaplanarak gerçekleştirilmiştir. Buradan hareketle farklı demografik özelliklere sahip şehirlerde uygulanan anketlerin sonuçlarının farklı olacağı unutulmamalıdır. İlaveten, anketin uygulanışı sırasında “vergi ile ilgili bir anket” cümlesini duyan katılımcıların anketi tamamlamaktan çekindikleri tespit edilmiştir. Bu durum verginin hala korkutucu, çekinilen ve dile getirilmesi zor bir kavram olduğu konusunda ipucu sunmaktadır.

6. BULGULAR

Anket formu 424 katılımcıya dağıtılmıştır ancak verilen eksik cevaplar nedeniyle 28 anket formu değerlendirme dışı bırakılmış ve toplam 396 katılımcıya dair sonuçlar değerlendirilmiştir. Anketin tamamlanma oranı %93,4 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Değişkenlere İlişkin Sonuçları

Değişken	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	179	45,2
Erkek	217	54,8
Medeni Durum		
Evli	215	54,3
Bekâr	181	45,7
Çalıştığı Kurum		
Devlet	104	26,3
Özel	292	73,7
Eğitim Durumu		
İlköğretim	54	13,6
Lise	158	39,9
Ön lisans	111	28,0
Lisans	61	15,4
Yüksek lisans ve üstü	12	3,0
Vergi Dilimi		
Yüzde 15	51	12,9
Yüzde 20	267	67,4
Yüzde 27	78	19,7
Toplam	396	100

Tablo 3, katılımcıların demografik bulgularını göstermektedir. Buna göre katılımcıların 179'u kadın (%45,2) ve 217'si erkektir (%54,8). Katılımcıların 215'i evli (%54,3), 181'i bekârdır (%45,7). Çalışılan kurum olarak bakıldığında ise 104 kişinin (%26,3) kamu kurumlarında istihdam edilmekte olduğu, 292 kişinin (%73,7) ise özel kurumlar tarafından istihdam edilmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumu incelendiğinde katılımcıların 54'ü (%13,6) ilköğretim mezunu, 158'i (%39,9) lise mezunu, 111'i ön lisans (%28) mezunu, 61'i (%15,4) üniversite mezunu, son olarak 12 katılımcı da (%3) yüksek lisans ve üzerinde mezuniyete sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yıllık gelirlerine göre hesaplanan vergi dilimleri incelendiğinde; 51 kişinin (%12,9) %15'lik dilimde vergi ödediği, 267 kişinin (%67,4) %20'lik dilimde vergi ödediği, 78 kişinin (%19,7) ise %27'lik dilimde vergi ödediği ve hiçbir katılımcının %35'lik dilimden vergi ödemediği tespit edilmiştir.

Katılımcılardan en genci 19 yaşında, en yaşlısı ise 64 yaşındadır ve katılımcıların yaş ortalaması 33'tür. Katılımcıların çalışma yılı incelendiğinde en az 1 yıl çalışanlar ile en çok 50 yıl çalışma hayatında olanların anketi tamamladığı sonucuna ulaşılmıştır ve ortalama çalışma yılı 11 olarak gerçekleşmiştir. Aylık gelir düzeyleri incelendiğinde en az aylık gelir 750 TL iken en fazla aylık gelir 5.000 TL seviyesinde gerçekleşmiştir ve katılımcıların ortalama aylık geliri 1700 TL olarak hesaplanmıştır. Son olarak katılımcılara ideal vergi oranının ne olması gerektiği sorulmuştur. Buna göre katılımcıların tercihleri %0 ile %20 arasında değişmekte olup ortalama ideal vergi oranı %7,6 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4: Değişkenlerin Ortalamaları

Değişken	Ortalama
Vergi Algısı	3,77
Vergi Bilinci	3,74
Vergiye Karşı Tutum	3,51
Vergi Bilinci Arttırma	3,82

Tablo 4'e göre, ortalama puanı en yüksek olan değişkenin; vergi bilinci arttırma olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, vergi bilincinde bir eksiklik olduğunu, eğitim ya da reklam kampanyalarıyla bu bilincin artırılması gerektiğini göstermektedir. Ortalama puanı en düşük olan değişken ise vergiye karşı tutum değişkenidir. Bu değişkenin en düşük ortalamaya sahip olması vergiye karşı tutumun; vergi algısı, vergi bilinci ve vergi bilinci arttırma değişkenlerine kıyasla daha az önemle değerlendirildiğini göstermektedir.

Tablo 5: Değişkenler ve Cinsiyet Arasındaki Farklılaşma

Değişken	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	Mann-Whitney U Test Değeri	p değeri
Vergi Algısı	Kadın	3,79	0,59	19212,500	0,851
	Erkek	3,74	0,71		
Vergi Bilinci	Kadın	3,78	0,61	18514,000	0,423
	Erkek	3,70	0,67		
Vergiye Karşı Tutum	Kadın	3,53	0,51	18941,000	0,672
	Erkek	3,50	0,65		
Vergi Bilinci Arttırma	Kadın	3,86	0,68	18568,500	0,453
	Erkek	3,79	0,78		

Tablo 5, değişkenler bazında cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığını sorgulamaktadır. Buna göre Kırklareli ilinde yaşayan kadın ve erkekler için vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci arttırma seviyeleri arasında bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifade kadınların vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum seviyesi ve vergi bilinci arttırma

düzeyi ile erkeklerin vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum seviyesi ve vergi bilinci artırma düzeyi arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 6: Değişkenler ve Medeni Durum Arasındaki Farklılaşma

Değişken	Medeni Durum	Ortalama	Standart Sapma	Mann-Whitney U Test Değeri	p değeri
Vergi Algısı	Evli	3,83	0,62	16800,500	0,019*
	Bekâr	3,69	0,70		
Vergi Bilinci	Evli	3,76	0,61	18813,000	0,571
	Bekâr	3,71	0,69		
Vergiye Karşı Tutum	Evli	3,56	0,56	17709,500	0,123
	Bekâr	3,46	0,63		
Vergi Bilinci Arttırma	Evli	3,89	0,71	17366,500	0,065
	Bekâr	3,75	0,76		

*p<0,05

Tablo 6, değişkenler ile medeni durum arasındaki farklılaşmanın sonuçlarını göstermektedir. Buna göre evli bireylerin vergi algısı, bekâr bireylerin vergi algısında daha yüksektir ve bu fark istatistikî olarak da anlamlıdır (Mann-Whitney U test değeri: 16800,500; p: 0,019). Ancak vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri için katılımcının medeni durumu istatistikî olarak %5 anlamlılık seviyesine göre fark yaratan bir unsur niteliğinde değildir.

Tablo 7: Değişkenler ve Çalışılan Kurum Arasındaki Farklılaşma

Değişken	Çalışılan Kurum	Ortalama	Standart Sapma	Mann-Whitney U Test Değeri	p değeri
Vergi Algısı	Devlet	3,86	0,64	13650,000	0,125
	Özel	3,73	0,67		
Vergi Bilinci	Devlet	3,87	0,61	13012,500	0,030*
	Özel	3,69	0,65		
Vergiye Karşı Tutum	Devlet	3,62	0,48	13495,000	0,092
	Özel	3,47	0,63		
Vergi Bilinci Arttırma	Devlet	3,90	0,66	14860,500	0,746
	Özel	3,80	0,76		

*p<0,05

Tablo 7, bireylerin çalıştıkları kurum ve değişkenler arasındaki ilişkilerin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre devlet kurumlarında çalışan bireylerin vergi bilinci, özel kurumlarda çalışan bireylerin vergi bilincinden daha yüksektir ve bu fark istatistikî olarak da anlamlıdır (Mann-Whitney U test değeri: 13650,000; p: 0,030). Ancak vergi algısı, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri için istatistikî olarak %5 anlamlılık düzeyinde çalışılan kurum bağlamında bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 8: Değişkenler ve Eğitim Durumu Arasındaki Farklılaşma

Değişken	Kruskal Wallis H Test Değeri	p değeri
Vergi Algısı	4,022	0,403
Vergi Bilinci	8,597	0,072
Vergiye Karşı Tutum	9,147	0,058
Vergi Bilinci Arttırma	7,166	0,127

Tablo 8, değişkenler ile eğitim durumu arasındaki ilişkinin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri için katılımcılar, eğitim durumu farkı olmaksızın benzer düşünceleri paylaşmaktadır. Diğer bir ifade ile katılımcının eğitim durumu; vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri için istatistikî olarak %5 anlamlılık düzeyinde farklılık yaratan bir unsur değildir.

Tablo 9: Değişkenler ve Vergi Dilimleri Arasındaki Farklılık

Değişken	Vergi Dilimi	Ortalama	Standart Sapma	Kruskal Wallis H Test Değeri	p değeri
Vergi Algısı	Yüzde 15	3,64	0,69	5,821	0,054
	Yüzde 20	3,75	0,66		
	Yüzde 27	3,90	0,63		
Vergi Bilinci	Yüzde 15	3,65	0,65	4,270	0,118
	Yüzde 20	3,72	0,64		
	Yüzde 27	3,84	0,67		
Vergiye Karşı Tutum	Yüzde 15	3,38	0,58	2,799	0,247
	Yüzde 20	3,52	0,60		
	Yüzde 27	3,56	0,58		
Vergi Bilinci Arttırma	Yüzde 15	3,76	0,67	11,032	0,004*
	Yüzde 20	3,76	0,76		
	Yüzde 27	4,07	0,64		

*Yüzde 27> Yüzde 15: Mann-Whitney U test değeri: 1444,500; p: 0,009

*Yüzde 27>Yüzde 20: Mann-Whitney U test değeri: 7976,500; p: 0,002

Tablo 9, değişkenler ve vergi dilimleri arasındaki farklılığın sonuçlarını göstermektedir. Buna göre vergi algısı, vergi bilinci ve vergiye karşı tutum değişkenleri için farklı vergi dilimlerinde olan katılımcıların benzer düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vergi algısı, vergi bilinci ve vergiye karşı tutum değişkenleri için herhangi bir istatistikî farklılık söz konusu değildir. Vergi bilincini arttırma değişkeni için ise bir farklılık tespit edilmiştir (Kruskal Wallis test değeri: 11,032; p: 0,004). Bu sonuca göre farklı vergi diliminde olan katılımcıların vergi bilinci arttırma değişkenine yükledikleri anlam birbirinden farklıdır. Farklılığın tam nedenini tespit edebilmek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar bu durumun, yüzde 27'lik vergi diliminde olan bireyler ile yüzde 15'lik vergi diliminde olan bireyler arasındaki farktan kaynaklandığını (Mann-Whitney U test değeri: 1444,500; p: 0,009) ve aynı zamanda yüzde 27'lik vergi diliminde olan bireyler ile yüzde 20'lik vergi diliminde olan bireyler arasındaki farktan kaynaklandığını (Mann-Whitney U test değeri: 7976,500; p: 0,002) göstermiştir. Buna göre, gelirin %27'sini vergi olarak ödeyen bireylerin vergi bilinci arttırmaya bakışı, gelirin %15 ve %20'sini vergi olarak ödeyen bireylerin vergi bilincini arttırmaya bakışından daha yüksektir ve bu fark istatistikî olarak da anlamlıdır.

Tablo 10: Farklı Vergi Diliminden Katılımcıların Vergi Oranlarına İlişkin Görüşleri

Değişken	Vergi Dilimi	Ortalama	Standart Sapma	Kruskal Wallis Test Değeri	p değeri
İdeal Vergi Oranı	Yüzde 15	8,07	4,97	9,436	0,009*
	Yüzde 20	7,13	4,77		
	Yüzde 27	8,89	4,82		

*Yüzde 27> Yüzde 20: Mann-Whitney U test değeri: 8131,000; p: 0,003

Tablo 10, farklı vergi diliminden katılımcıların ideal vergi oranına ilişkin düşüncelerini göstermektedir. Buna göre, yüzde 15'lik vergi diliminden vergi ödeyenlerin ideal gördükleri vergi oranı %8,07 olurken; yüzde 20'lik vergi diliminden vergi ödeyenlerin ideal gördükleri vergi oranı %7,13 ve yüzde 27'lik vergi diliminden vergi ödeyenlerin ideal gördükleri vergi oranı %8,89 olarak hesaplanmaktadır. Elde edilen sonuç; ödenen vergi dilimine göre ideal vergi oranının farklı olduğunu göstermektedir (Kruskal Wallis H test değeri: 9,436; p: 0,009). Farklılığın tam nedenini tespit edebilmek için Mann Whitney U testi yapılmıştır ve sonuçlar yüzde 27'lik vergi diliminde olan bireyler ile yüzde 20'lik vergi diliminde olan bireyler arasındaki farktan kaynaklandığını göstermiştir. Buna göre gelirin %27'sini vergi olarak ödeyen bireylerin ideal olarak gördükleri vergi oranı, gelirin %20'sini vergi olarak ödeyen bireylerin ideal olarak gördükleri vergi oranından daha yüksektir ve bu fark istatistikî olarak da anlamlıdır (Mann-Whitney U test değeri: 8131,000; p: 0,003).

Tablo 11: Vergi Bilinci Arttırma Önerileri

Vergi Bilinci Arttırma Önerileri	Ortalama
Adil bir vergi reformu	4,02
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi	3,98
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi	3,98
Ödenilen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi	3,97
Aile içi eğitim ve okul eğitimi	3,92
Toplumun gelir seviyesinin artması	3,92
Medyada sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması	3,76
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansımaları	3,61
Ağır cezai yaptırımlar	3,58
Reklam kampanyaları	3,54

Tablo 11, vergi bilinci arttırma faktörü altındaki önerileri göstermektedir. Buna göre katılımcılar için en önemli farkındalık adımı "adil bir vergi reformudur". Hemen ardından "daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi" ve "toplumun eğitim seviyesinin

yükselmesi” gelmektedir. Bilincin artırılması için atılması gereken dördüncü adım ise “ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi” olarak belirlenmektedir. Beşinci önemli görülen nokta “toplumun gelir seviyesinin artması” olurken, altıncı nokta “aile içi eğitim ve okul eğitimi” gelmektedir. En son atılması gereken 3 adım ise sırasıyla; “ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansması”, “ağır cezai yaptırımlar” ve “reklam kampanyaları” olarak gerçekleşmektedir. Buradan hareketle katılımcıların ikna yoluyla bilincin artmasını destekledikleri, cezai yaptırım yoluyla vergi bilincinin artmayacağına dair inançlarının oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 12: Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Yaş (1)	1						
Çalışma Yılı (2)	0,87**	1					
Aylık Gelir (3)	0,22**	0,20**	1				
İdeal Vergi Oranı (4)	0,07	0,06	0,12*	1			
Vergi Algısı (5)	0,11*	0,07	0,13**	0,11*	1		
Vergi Bilinci (6)	0,11*	0,07	0,10*	0,07	0,74**	1	
Vergiye Karşı Tutum (7)	0,12*	0,09	0,07	0,10*	0,62**	0,70**	1
Vergi Bilinci Arttırma (8)	0,12*	0,10*	0,15**	0,05	0,57**	0,66**	0,55**

**p<0,01 *p<0,05

Tablo 12, değişkenler arasındaki korelasyonları göstermektedir. Buna göre yaş ile vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilincini arttırma değişkenleri arasında çok düşük ve pozitif yönlü bir ilişki vardır. Yaş ile ideal vergi oranı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Çalışma yılı ile vergi algısı, vergi bilinci ve vergiye karşı tutum değişkenleri arasında bir ilişkinin olmadığı ancak vergi bilinci arttırma değişkeni ile pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki içinde oldukları tespit edilmiştir. Aylık gelir değişkeni incelendiğinde ideal vergi oranı, vergi algısı, vergi bilinci ve vergi bilinci arttırma değişkenleri arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile aylık gelirdeki bir artış; ideal vergi oranı, vergi algısı, vergi bilinci ve vergi bilinci arttırma değişkenlerinde az miktarda ve pozitif yönlü bir artışa neden olmaktadır. İdeal vergi oranı ile vergi algısı ve vergiye karşı tutum değişkenleri arasında düşük düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci arttırma değişkenleri arasında ise orta ve yüksek kuvvette (r: 0,55 ile r: 0,74 arasında) ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Çalışma sonucunda, ortalama puanı en yüksek olan değişkenin; vergi bilinci arttırma olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç vergi bilincinin henüz yeteri kadar oluşmadığını/gelişmediğini göstermektedir. Nitekim adil bir vergi reformunun gerçekleştirilmesi katılımcılar tarafından en önemli görülen öneri niteliğindedir. Farklı çalışmalarda da benzer sonuçların elde edilmiş olması sonuçları pekiştirir niteliktedir. Buna göre Sağlam (2013, s. 326) ve Çiçek vd. (2008, s. 70) çalışmalarında da vergi oranlarının yüksek olduğu bulgusu vardır. Diğer bir ifade ile adil bir vergi reformunun sağlanması ve vergi bilincinin artması için daha adil bir vergi sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Ortalama puanı en düşük olan değişken ise vergiye karşı tutum değişkenidir. Bu değişkenin en düşük ortalamaya sahip olması verginin kutsal bir vatandaşlık görevi olduğu ve ülkede adil bir vergileme sisteminin bulunduğu olan inancın düşük olduğunu göstermektedir.

Cinsiyet ile değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde; Kırklareli ilinde yaşayan kadın ve erkekler için vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci arttırma seviyeleri arasında bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Nitekim Çiçek’in (2006, s. 67) ve Tunca’nın (2011, s. 66) araştırmalarında da cinsiyet ile vergi tutumu arasında genel yargı oluşturabilecek bir değere ulaşmanın mümkün olmadığı ileri sürülmektedir.

Medeni durum ile değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde evli bireylerin vergi algısının, bekâr bireylerin vergi algısından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci arttırma değişkenleri için katılımcının medeni durumu arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Yazındaki çalışmalar incelendiğinde, Orviska ve Hudson’un (2002, s. 101) bulguları medeni durum ile vergi tutumu arasında önemli bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Bireylerin çalıştıkları kurum temel alınarak yapılan analizler sonrasında; devlet kurumlarında çalışan bireylerin vergi bilincinin, özel kurumlarda çalışan bireylerin vergi bilincinden daha yüksektir olduğu tespit edilmiştir. Ancak çalışılan kurum ile vergi algısı, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci arttırma değişkenleri arasında bir farklılık tespit edilmemiştir.

Eğitim durumuna göre yapılan analiz sonrasında; vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci arttırma değişkenleri için katılımcılar, eğitim durumu farkı olmaksızın benzer düşünceleri paylaşmaktadır. Buradan hareketle vergi konusuna bakışın eğitim düzeyi temel alındığında genel hatlarıyla aynı anlamı taşıdığı söylemek yerinde olacaktır. Örneğin; vergi bilinci değişkeni incelendiğinde ilköğretim, lise, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve üstü eğitim durumuna sahip bireylerin aynı düşünceleri paylaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yazın incelendiğinde araştırmanın bulgularını hem destekleyen, hem de desteklemeyen çalışmalar vardır. Örneğin; Torgler ve Schneider’in (2004, s. 8) araştırması, eğitim düzeyi arttıkça vergi kaçırma fırsatlarının daha iyi anlaşılabilirdiği böylece vergi tutumunda bir düşüklüğün ortaya çıktığını ileri sürmektedir.

Vergi dilimine göre katılımcıların tutumları incelendiğinde; vergi algısı, vergi bilinci ve vergiye karşı tutum değişkenleri için farklı vergi dilimlerinde olan katılımcıların benzer düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vergi bilinci arttırma değişkeni incelendiğinde ise gelirinin %27’sini vergi olarak ödeyen bireylerin vergi bilinci arttırmaya bakışı, gelirinin %15 ve %20’sini vergi olarak ödeyen bireylerin vergi bilinci arttırmaya bakışından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bir diğer bulgu, farklı vergi dilimindeki katılımcıların ideal vergi oranına ilişkin düşünceleri üzerinedir. Buna göre gelirin %27'sini vergi olarak ödeyen bireylerin ideal olarak gördükleri vergi oranı, gelirin %20'sini vergi olarak ödeyen bireylerin ideal olarak gördükleri vergi oranından daha yüksektir.

Çalışma kapsamında elde edilen önemli bir diğer bulgu da: vergi bilinci artması için atılması gereken adımlar konusundadır. Buna göre katılımcılar için en önemli farkındalık adımı "adil bir vergi reformudur". Hemen ardından "daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi" ve "toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi" gelmektedir. En son atılması gereken üç adım ise; "ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansımaları", "ağır cezai yaptırımlar" ve "reklam kampanyaları" olarak gerçekleşmektedir. Buradan hareketle katılımcıların ikna yoluyla bilincin artmasını destekledikleri, cezai yaptırım yoluyla vergi bilincinin artmayacağına dair inançlarının oldukları tespit edilmiştir.

Değişkenler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde; yaş ile vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri arasında çok düşük ve pozitif yönlü bir ilişki vardır. Yaş ile ideal vergi oranı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Nitekim yazındaki diğer çalışmalar incelendiğinde Vogel'in (1974, s. 507) araştırması da benzer sonuçlar üretmekte; yaş ile vergi tutumu arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Çalışma yılı ile vergi algısı, vergi bilinci ve vergiye karşı tutum değişkenleri arasında bir ilişkinin olmadığı ancak vergi bilinci artırma değişkeni ile pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki içinde oldukları tespit edilmiştir. Aylık gelir değişkeni incelendiğinde ideal vergi oranı, vergi algısı, vergi bilinci ve vergi bilinci artırma değişkenleri arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile aylık gelirdeki bir artış; ideal vergi oranı, vergi algısı, vergi bilinci ve vergi bilinci artırma değişkenlerinde az miktarda ve pozitif yönlü bir artışa neden olmaktadır. İdeal vergi oranı ile vergi algısı ve vergiye karşı tutum değişkenleri arasında düşük düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Son olarak da vergi algısı, vergi bilinci, vergiye karşı tutum ve vergi bilinci artırma değişkenleri arasında orta ve yüksek kuvvette ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C.C. (2006), Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı, Vergileme Ekonomisi ve Psikolojisi, Editörler: Coşkun C. Aktan, Dilek Dileyci ve İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ALM, J., TOGLER, B. (2004), Culture Differences and Tax Morale in the United States and in Europe, Center for Research in Economics, Management and the Arts (CREMA), Working Paper No. 2004-14.
- AYGÜN, R. (2012), Vergi Afları ve Vergi Uyumuna Etkisi, Vergi Dünyası, Sayı: 369, ss. 88-92.
- BAYRAM, N. (2012), Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi, 3. Baskı, Ezgi Kitabevi.
- BAZART, C., BONEIN, A. (2014), Reciprocal Relationships in Tax Compliance Decisions, Journal of Economic Psychology, No: 40, pp. 83-102.
- BUYRUKOĞLU, S., ERASA, İ. (2012), Vergi Bilincinin Oluşmasında Mükellef Haklarının Yeri ve Önemi, Vergi Dünyası, Sayı: 375, ss. 116-127.
- ÇİÇEK, H. (2006), Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması), İSMMMO Yayınları, No: 65, İstanbul.
- ÇİÇEK, H., KARAKAŞ, M., YILDIZ, A. (2008), Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/381, Ankara.
- İZGİ, K., SARUÇ, N. T. (2011), Sosyo-Kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Anket Çalışması, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt:3, No:2, ss. 133-142.
- ORGAN, İ., YEGEN, B. (2013), Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği, Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 4, ss. 241-271.
- ORVİSKA, M., HUDSON, J. (2002), Tax Evasion, Civic Duty and The Law Abiding Citizen, European Journal of Political Economy, Vol: 19, pp. 83-102.
- ÖMÜRBEK, N., ÇİÇEK, H. G., ÇİÇEK, S. (2007), Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları. Maliye Dergisi, Sayı: 153, ss. 102-122.
- SAĞLAM, M. (2013), Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı Bilinci, Sosyo Ekonomi, Ocak-Haziran, 2013-1, ss. 315-334.
- SCHMÖLDERS, G. (1976), Genel Vergi Teorisi Çev. Salih TURHAN, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TORGLER, B. (2004), Tax Morale in Asian Countries, Journal of Asian Economics, Vol: 15, pp. 237-266.
- TORGLER, B. (2005), Tax Morale and Direct Democracy, European Journal of Political Economy, Vol: 21, pp. 525-531.

TORGLER, B., SCHNEİDER, F. (2004), Does Culture Influence Tax Morale? Evidence from Different European Countries, Center for Research in Economics, Management and the Arts, Working Paper No: 2004-17, pp. 1-38.

TUNCA, E. (2011), Sosyo-Psikolojik Açıdan Vergi Mükelleflerinin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Nevşehir İli Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

TUNCER, M. (2002), Hükümet-Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye, Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi, Cilt: 57, Sayı: 3, ss. 107-127.

TURHAN, S. (1993), Vergi Teorisi ve Politikası, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul.

VOGEL, J. (1974), Taxation and Public Opinion in Sweden: An Interpretation of Recent Survey Data, National Tax Journal, Vol: 27, No: 4, pp. 499-513.

İnternet Kaynakları

<http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19.05.2014)

<http://www.gib.gov.tr> (Erişim Tarihi: 09.05.2014)

<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm> (Erişim Tarihi: 19.05.2014)

<http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.05.2014)